

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-139>

УДК 336.1:[346.2:347.7]

ЗМІСТОВНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ІМАНЕНТНОСТІ НАУКИ «ФІНАНСИ» З ПОГЛЯДУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

SUBSTANTIAL BURDEN OF THE IMMANENCE OF THE SCIENCE OF "FINANCE" FROM THE POINT OF VIEW OF FINANCIAL LAW

Бодаковський Володимир Юрійовичкандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2862-5611>**Bodakovskiy Volodymyr**
Ivan Franko National University of Lviv

У статті розглянуто результати наукових досліджень в частині формування категорії «фінанси». Здійснено оцінку основних наукових праць у сфері фінансового права, які містять ідентифікацію фундаментальних фінансових категорій, що використовуються для формування правового середовища України. На основі проведеного науково-аналітичного дослідження доктринальних підходів до розуміння суті «фінансів» виявлено основні аспекти семантичної матриці зазначеної категорії, яка використовується в фінансово-економічних та правових дослідженнях. Описано іманентність фінансів та їх наскрізний характер, який виявляється в процесі життєдіяльності суспільства та ґрунтується на основних здобутках права Римської імперії. Генезис науки Фінанси дозволив виокремити особливості її дефініції, що дозволило сформулювати актуальні напрями вдосконалення фінансових відносин між державою, юридичними та фізичними особами. Позначено, розкрито зміст та охарактеризовано компоненти фінансів як категорії, яка є основою досліджень фінансової науки. Зокрема виявлено, що в фінансовому праві «відносини» як конструкт використовуються для її означення. А фінансова наука зосереджує увагу на фінансових явищах. Запропоновано власне бачення основної категорії науки Фінанси, що дозволить систематизувати та сформулювати системне розуміння фінансових знань.

Ключові слова: фінанси, фінансова наука, фінансове право, фінансові відносини, капітал, розподіл фінансових ресурсів.

The article examines the results of scientific research in the part of the formation of the "finance" category. The assessment of the main scientific works in the field of financial law, which contain the identification of fundamental financial categories used to form the legal environment of Ukraine, was carried out. On the basis of the conducted scientific and analytical study of doctrinal approaches to understanding the essence of "finance", the main aspects of the semantic matrix of the specified category, which is used in financial, economic and legal research, were revealed. The immanence of finance and its cross-cutting nature, which manifests itself in the process of life of society and is based on the main achievements of the law of the Roman Empire, are described. The genesis of the science of finance made it possible to single out the peculiarities of its definition, which made it possible to form actual directions for improving financial relations between the state, legal entities, and individuals. The components of finance as a category, which is the basis of financial science research, are marked, revealed, and characterized. In particular, it was found that in financial law, "relationship" as a construct is used to denote finance. And financial science focuses attention on financial phenomena. Own conclusions have been drawn regarding the main problems of legal regulation of the mechanism for ensuring the effective functioning of financial relations, and relevant changes and additions to the current financial and legal understanding of the main category of financial science have been proposed in order to improve and optimize legal regulation and economic management of social relations that arise in this area. An own vision of the main category of the science of Finance has been formed, which will allow to systematize and form a systematic understanding of financial knowledge. According to the research results, the economic category of capital has been updated as a priority component of financial science to explain the main financial phenomena and processes. It is noted that in the process of scientific research it is necessary to pay attention to the purpose of financial activity, which will allow to increase the level and detail of financial management. Attention is focused on the structure of society, which will allow, with the help of decomposition and subsidiarity, to reveal the main characteristics of financial and legal processes in conditions of uncertainty.

Keywords: finance, financial science, financial law, financial relations, capital, distribution of financial resources.

Постановка проблеми. Україна є молодю республікою, яка з 1991 року перебуває в умовах боротьби з викликами, що походять з зовнішнього та внутрішнього середовищ. Частково причинами такого стану функціонування українського соціуму є процеси пошуку власного місця та значущості на міжнародній політико-економічній арені. Дестабілізація політично-правової, фінансово-економічної та соціальної компоненти українського суспільства формує низку потреб до наукового середовища, що дозволить вирішити основні проблеми та сформувати ефективну систему управління нашою країною. Зважаючи на стратегічну важливість фінансової діяльності суб'єктів економічної системи, необхідно здійснити переоцінку наукових здобутків фінансової науки з метою підвищення ефективності функціонування фінансової системи України. Адже належна робота держави, юридичних і фізичних осіб є запорукою сталого розвитку суспільства, суверенності держави як політичного та економічного утворення. Загрози, які постали перед вітчизняною економічною системою, підтверджують той факт, що не вирішені в правовому полі наукові проблеми ідентифікації фінансових категорій не зникають, а породжують кумулятивний ефект хаотичного економічного функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою фінансів займається плеяда українських вчених, зокрема О. Бандурка, О. Василик, М. Волощук, Щ. Гетьманець, К. Гурковська, А. Зюнькін, С. Клімова, О. Кнейслер, А. Ковальчук, Т. Куценко, М. Кучерявенко, Т. Латковська, А. Нечай, О. Ніщимна, В. Опарін, М. Плотнікова, Н. Пришва, В. Роль, В. Федосов, Т. Філіпенко, С. Юрій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукового доробку науковців, які працюють переважно в сфері фінансового права, є потреба в формуванні незалежних пропозицій та рекомендацій щодо іманентності фінансів, модернізації їх категоріальної ідентифікації, враховуючи реальні потреби правового суспільства та економічного середовища країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є характеристика та аналіз наукових підходів до розуміння суті, змісту та іманентності «фінансів», як основної категорії фінансової науки, з позиції фінансового права України, формування пропозицій та напрямів її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінанси беззаперечно є наукою, якій

притаманний наскрізний характер в життєдіяльності суспільства, зокрема українського, що перебуває в умовах непередбачуваних викликів через процеси становлення суверенної, незалежної та самостійної України як республіки з ринковою економікою. Традиційно науку вважають суспільною інституцією, створеною з метою здобуття та застосування знань про природні та штучні реалії. До її предметної галузі включають все, що можливо досліджувати шляхом поєднання та взаємовпливів емпіричних (від чуттєвих і спостережуваних до експериментальних) даних та їхнього раціонального (від буденного до теоретичного) осмислення [5]. Це свідчить про іманентність науки «Фінанси», що ґрунтується на невідривному зв'язку фінансових процесів та соціуму. Основою зазначеної науки є філософія, яка серед представників західної школи не вважається «наукою», де науками (sciences) вважають суто природничі науки, а філософія належить до так званих «humanities» [5]. Можемо лише частково погодитися з таким баченням філософських досліджень, адже дедуктивні та індуктивні умовиводи в дослідженнях, на наше переконання, дозволяють здійснити перехресну оцінку якості наукових процесів і їх результатів.

Більшість вчених-фінансистів зазначають, що основними причинами виникнення фінансів як явища є поділ праці, формування державних конструктів та грошей. На нашу думку, зазначені причини формують наукову вимогу - досліджувати фінанси з погляду фінансової науки та права. Якісна синергія між публічним правом, а, особливо фінансовим, дозволить в Україні сформувати належну систему фінансових знань та сформувати перспективну модель управління фінансовою системою, суспільством загалом. Доцільно наголосити, що економічна теорія, яка вивчає явища, що виникли у зв'язку з поділом праці у суспільстві, є невіддільною від фінансової, а це пов'язано з паралельним вивченням економічних явищ і процесів, які виникають у суспільстві. Відмінною ознакою фінансів як науки є вивчення процесі розподілу та перерозподілу певною вартості як індикатора ефективності. З нашої точки зору вчені-фінансисти зосереджують свою увагу на динамічних економічних явищах, їх зацикленості та, як наслідок, результатах через призму властивостей економічної системи.

В процесі наших наукових пошуків маємо підстави говорити про недостатню висвітленість та недосконалість правового поля, яке

охоплює здобутки фінансової науки. В українській правовій системі відсутнє належне визначення фінансів, фінансових процесів, а фінансові відносини і діяльність, як фінансово-правова дефініція, потребують вдосконалення. Комплексне правове регулювання фінансових відносин є запорукою ефективного функціонування економічної системи держави, а, особливо, фізичних і юридичних осіб. У зв'язку з чим, на наше переконання, необхідно здійснити оцінку правового та фінансового бачення фінансів, сформувати інклюзивні наукові парадигми й закріпити на законодавчому рівні необхідні фінансові поняття.

С. Клімова здійснила спробу імплемувати розуміння фінансів через систему публічного управління, як частини публічного права. За її переконанням фінанси необхідно розглядати з позиції управління економікою за допомогою спеціального апарату та за допомогою специфічних прийомів і методів [8, с. 84]. Н. Пришва до публічних фінансів підходить як до сукупності суспільних економічних відносин, які спрямовані на формування, розподіл і використання публічних фондів коштів, необхідних для безперервного функціонування як держави загалом, так і її територіальних утворень, задоволення публічного інтересу [17, с. 22]. Результати фінансової науки описуються шляхом «відносин» як аспекту фінансів та «публічного права» як першооснови наукових досліджень. Доцільно звернути увагу на наукове бачення української вченої А. Нечай, яка публічні фінанси розглядає як «суспільні правовідносини, які пов'язані із задоволенням усіх видів публічного інтересу і виникають у процесі утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів» [13, с. 24]. Зазначена категорія містить аспекти «правовідносин» та «суспільного інтересу», що обмежуються виключно «системою управління». Сформоване наукове визначення містить розподільчу компоненту, яка є основою економічних досліджень в сфері фінансової науки.

Дослідження О. Ніщिमної сформували визначення фінансів, як сукупність економічних, виробничих або грошових відносин, що виникають під час розподілу національного доходу (сукупного суспільного продукту) та мають за мету формування й використання централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів [14, с. 22]. «Формування фондів», як причину здійснення діяльності, та «відносини» є аспектами, які вкладені в суть

фінансів вченою, що дає можливість ідентифікувати фінансову діяльність в частині експліцитних дій членів соціуму.

Європейське й українське наукове середовище користується поняттями «фінанси» та «публічні фінанси». Вони є досить широко вживаними та багатоаспектними. Наприклад, Т. Куценко наголошує на матеріальній точці зору розуміння фінансів, як явища, та наочно зображає різновиди (традиційні, «оновлені» і нові) та складові (центральні й муніципальні) публічних фінансів як науки, що вивчає фінансові процеси [11, с. 64–65]. Фінанси трактуються як «система формування, розподілу та використання фондів грошових коштів, призначених для забезпечення діяльності ...» в пацях Т. Куценко [2, с. 168]. Науковець вбачає фінансові явища як невід'ємну компоненту економічних процесів у суспільстві. Тракує їх за допомогою таких аспектів як «діяльність», «фонди грошових коштів» та «розподіл».

За глибоким переконанням А. Ковальчука, генезис фінансового права містить безліч ознак, коли фінансово-правові відносини охоплюють інші галузі права (цивільного, господарського, адміністративного тощо) [10, с. 16]. Розглядаючи історичний аспект формування фінансової науки з погляду фінансового права, автор зосереджує увагу на діяльності та управлінні як основою розподільчих процесів в економічній системі країни. Інноваційним напрямом подальшого розвитку зазначеної парадигми фінансових знань є розгляд «управління» через «адміністрування» суб'єктів підприємницької діяльності як «... види управлінської діяльності, що передбачають прийняття фінансових рішень щодо управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів...» [9, с. 173].

Традиційно фінансове право вивчає фінансові правовідносини на макрорівні та лише обмежено акцентує увагу на юридичних чи фізичних особах. Це пов'язано з історичними чинниками формування фінансів як явища, категорії та науки. Державу до сучасного наукового періоду економічних досліджень вчені вважали основою життєдіяльності суспільства та причиною ефективності економічної діяльності окремих суб'єктів. Ще з періоду розвитку наукової думки Римської імперії, на початку тисячоліть нашої ери, фінанси трактували як платежі, які пов'язані з завершенням відповідних угод чи зобов'язань. Зазначене судження має стале відображення в нормативно-правових актах України. Особливо, в положеннях, які регулюють облік діяльності суб'єктів

економіки. Наголошуємо, що основою правового регулювання фінансового права є відносини, які виникають при діях держави в фінансовій площині суспільства. Визначальним аспектом фінансового права є суспільні відносини, які закладають базові семантичні конструкції в визначення фінансів.

Т. Філіпенко зазначає, що фінанси – це: врегульовані у визначеному правовому полі за допомогою спеціальних методів, прийомів та інструментарію потоки коштів, вимірювані у грошовому еквіваленті, які циркулюють у національній економіці через створювану на макро- та мікрорівні систему грошових фондів і, в кінцевому рахунку, забезпечують здійснення процесів формування, розподілу, перерозподілу ВВП, НД і національного багатства та супроводжуються виникненням економічних відносин між всіма учасниками цих процесів [21, с. 13]. Основними аспектами, які імплементовані в архітектуру економічної категорії є обов'язкове «правове визнання», «потоки грошових коштів», що дозволяють організувати розподіл благ, створюють «відносини», які і є вже об'єктом дослідження.

В. Роль, В. Сергієнко і С. Попова влучно зазначають, що окрім відносин, фінансам притаманні «розподільчі процеси» в розрізі потреб суспільства. Вважають їх «економічним інструментом», що є, на нашу думку, дискусійним

Згідно з дослідженнями М. Волощук фінанси є системою економічних відносин, які виникають у процесі акумуляції, розподілу та використання фондів коштів, необхідних для виконання державою, органами місцевого самоврядування своїх завдань та функцій, у тому числі задоволення соціальних потреб [4, с. 5]. Автор зазначає про «розподіл» як базовий аспект, що пов'язаний з «відносинами» та «цілями» як комплікативними компонентами лінгвістичного визначення зазначеної дефініції.

М. Плотнікова, окрім вище зазначених компонент, акцентує увагу на «розширеному відтворенні» та контролі як невід'ємних аспектах, що характеризують фінанси. Тракує дефініцію, яку досліджуємо через економічну площину як «економічні грошові відносини щодо формування, розподілу і використання фондів грошових коштів держави, її адміністративно-територіальних утворень, а також підприємств, установ та організацій, необхідних для забезпечення розширеного відтворення та соціальних потреб, у процесі здійснення яких відбувається розподіл і перерозподіл

суспільного продукту та контроль за задоволенням суспільних потреб» [23, с. 9].

Т. Латковська, М. Сідор та Т. Голоядова в процесі досліджень фінансового права сформуvalи визначення фінансів: «наукова категорія, яку можна визначити як врегульовані правом економічні відносини, пов'язані зі створенням, розподілом та використанням грошових фондів для певних цілей» [12, с. 5]. Автори не ставили за мету деталізувати науково-семантичну форму дефініції та зосередилися на усталеній науковій фінансовій думці в сфері фінансів щодо основних визначальних аспектів, а саме «відносин» і «розподілу».

Правова категорія фінансів виявляється в тих формах, що нині сприйняті і використовуються законодавством, тому необхідно розрізняти фінанси як систему відносин, що регулюють рух державних коштів, і як систему понять, категорій, закріплених і використовуваних законодавством (дохід, прибуток, собівартість, ціна тощо) [24, с. 4–5]. М. Кучерявенко формує власне бачення фінансів з позиції фінансових відносини, грошей та їх руху, як аспекту, що охоплює усі етапи формування, розподілу, перерозподілу та використання. Необхідно наголосити на правовому баченні цієї дефініції, що не дозволяє охопити усі економічні процеси, особливо експліцитного характеру. Певне коло наукових проблем залишаються на розгляд інших наук. Такий стан справ пов'язаний з наукою фінансового права, яка коректується науковими поглядами з конституційного, адміністративного та інших галузей права. Це пов'язано передусім з тим, що предметом фінансово-правової науки є суспільні процеси, що визначаються рухом публічних грошових фондів, а, зрештою, з правовим визнанням зазначених явищ [29, с. 37].

А. Зюнькін сформував власне визначення фінансів як системи грошових відносин, за допомогою яких нагромаджуються і розподіляються державні кошти [7, с. 7]. Науковець імплементує «ціль» як аспект системи відносин в процесі розподілу, що дозволяє охоплювати усі сфери діяльності суспільства без конкретизації суті та встановлення обмежень дефініції.

К. Гурковська представляє під фінансами відносини між людьми з приводу формування, розподілу і використання грошових фондів, тісно пов'язані з грошима, коштами, проте, це не дає змоги поставити між ними знак рівності. Фінансові відносини, будучи переважно грошовими відносинами, не адекватні їм [29]

Автор підкреслює, що не сам розподіл є основою досліджень фінансової науки, а усі відносини, які він спричиняє. Формує структуру грошових відносин, де їх частиною є фінансові.

На думку М. Гетьманець, фінанси – це система економічних відносин, які пов'язані з формуванням, утворенням, розподілом (перерозподілом) і використанням фінансових ресурсів [26, с. 10]. Спостерігаємо акцентування на об'єкт розподілу, що вимагає подальших досліджень у цьому напрямку. На нашу думку, таке визначення не охоплює усі сфери застосування фінансів у суспільстві.

М. Волощук, Т. Карабін та М. Менджул при формуванні дефініції «фінанси» використовують такі категорії як «децентралізовані та централізовані фінанси», «фонди коштів», імплементують їх у загальноприйняті семантичні конструкції. Їхнє підсумкове визначення: фінанси – це система економічних відносин, які виникають у процесі акумуляції, розподілу та використання фондів коштів, необхідних для виконання державою, органами місцевого самоврядування своїх завдань та функцій, у тому числі задоволення соціальних потреб [4, с. 4]. Доцільно зазначити, що фінансове законодавство визначає правові підстави регулювання публічними та приватними фінансами, які формуються на основі наукового інституційного розуміння фінансів як явища в суспільстві.

З позицією М. Волощук погоджується О. Бандурка, визначення автора містить «систему економічних відносин, які пов'язані з формуванням, утворенням, розподілом (перерозподілом) і використанням фінансових ресурсів [25]. Тобто автор залишає науковий маневр для пояснення фінансів як явища, що імплементовано в правове поле країни.

На підставі аналізу наукових здобутків вчених, які працюють в сфері фінансового законодавства, можемо стверджувати, що «фінанси», насамперед, сприймаються як правова категорія в межах чинного законодавства. Вчені-економісти здійснюють свої дослідження «фінансів» з позиції явища, що наявне в економічній системі країни. Синергія цих двох підходів, на наше глибоке переконання, дозволить ефективніше здійснювати наукові дослідження та отримувати їх результати. Це сприятиме формуванню збалансованої архітектури фінансового законодавства та системи управління фінансовими процесами як на макро- так і на мікрорівнях. Аналіз усіх векторів розуміння економічної

категорії «фінанси» економістами-науковцями є предметом подальших наукових досліджень. Ми зосередимо увагу на науковому доробку відомих вчених-фінансистів. Доцільно наголосити, що між науковцями немає єдиного бачення щодо розуміння суті «фінансів» як науки чи явища в соціумі. Спостерігаємо, як і в сфері фінансового права, багато векторів досліджень та, як наслідок, наукових результатів.

Близьким до управлінського аспекту трактування «фінансів» є наукові праці вченого-фінансиста О. Василика, в яких він зазначає «...це – сукупність форм і методів формування, розподілу й використання централізованих і децентралізованих грошових фондів з метою виконання функцій і завдань держави, підприємств і населення» [1, с. 402]. Основні понятійні аспекти, які він виділяє: форми та методи.

Деякі вітчизняні дослідники погоджуються з думкою В. Опаріна, який розуміє під фінансами «сукупність грошових відносин, пов'язаних з формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання валового внутрішнього продукту, а за певних умов і національного багатства» [15, с. 5]. Можемо стверджувати про використання комплексного підходу при дослідженні фінансів, через різні наукові точки зору, формує відмінні наукові результати. Наприклад, відомі вчені, які здійснили спробу об'єднати здобутки різних вітчизняних наукових шкіл, В. Федосов та С. Юрій, зазначають: «фінанси відображають сукупність економічних відносин, що пов'язані з розподілом та перерозподілом ВВП, а в окремих випадках і національного багатства країни з метою формування фінансових ресурсів та створення фондів грошових коштів і їх використання для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства» [22]. Комплексна характеристика економіко-правового явища, яке досліджується, є системною та об'єднує більшість підходів до розуміння «фінансів» як явища, економічно-правової категорії та науки.

Доречно звернути увагу на наукову роботу Л. Воронової, яка вдало описує фінансові поняття як «ціна, вартість, дохід тощо – як відносини, що регулюються цивільним, фінансовим, адміністративним, трудовим правом та іншими його галузями. У вузькому ж розумінні поняття «фінанси» використовується виключно у грошових фондах територіаль-

них громад і держави. Тому, фінанси можна визначити як відносини між людьми з приводу формування, розподілу й використання грошових фондів» [27]. Вчена здійснила майстерну спробу систематизувати наукові знання та пояснити фінанси з позиції права.

Більшість науковців розглядають «фінанси» з позиції структури суспільства, що, з одного боку, створює хибне уявлення суті явища, а, з іншого, дозволяє виявити іманентність зазначеної категорії, описати її комплексно, використати системний підхід до її дослідження. Доречно зазначити про наявність трьох секторів: до першого (державного) сектору належать "органи державної влади, бюджетні установи та організації, засновані на підставі закону чи в межах повноважень державних органів" [19, с. 3], другий (недержавний прибутковий) складає "система підприємств, господарських товариств та індивідуальних підприємців, що займаються діяльністю, пов'язаною з отриманням прибутку" [19, с. 3], третій (недержавний неприбутковий) сектор - "недержавні, некомерційні об'єднання громадян, які прагнуть допомогти собі та іншим, не ставлячи за мету одержання прибутків", функція яких "полягає у вираженні й захисті прав і свобод громадян та задоволенні політичних, економічних, правових, соціальних, культурних та інших інтересів" [20, с. 5].

На наше переконання необхідно здійснити структурованість визначень «фінансів» як наукової категорії через її іманентність в усіх структурних сегментах соціуму. Основне визначення має комплексно описувати суть явища, а уточнюючі – використовувати інструменти декомпозиції в науковому пізнанні. Основними активними учасниками суспільства, які реалізують фінансово-правові відносини, є підприємства, установи та організації. Це ускладнює розуміння фінансів та формування дефініції семантично відповідної усім фінансовим явищам і процесам.

Енциклопедичні видання України визначають підприємство основною організаційною ланкою в галузі економіки, самостійний господарчий суб'єкт з правами юридичної особи, який здійснює виробничу, науково-дослідну чи іншу не заборонену законом діяльність на прибутковій чи неприбутковій основі [3, с. 644]; основною ланкою народного господарства, яка забезпечує виробництво переважної маси товарів і послуг, здійснює науково-дослідну і комерційну діяльність з метою привласнення доходу (прибутку) [6, с. 737].

Установою вважається організація, що здійснює господарську, соціальну, культурну діяльність у сфері послуг, у виробництві духовного, інформаційного продукту (установа науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фінансова) [6, с. 775]; один з різновидів юридичної особи, державна або недержавна організація, яка утворена власником у встановленому порядку для здійснення управлінських, соціально-культурних чи інших функцій та завдань некомерційного характеру і фінансується ним в повному обсязі або частково [5, с. 949; 6, с. 684].

Організація (франц. organization) — вид соціального утворення, сукупність людей, їх груп, формально чи неформально об'єднаних для сумісної діяльності, реалізації в межах певної структури відповідної програми або цілей, розв'язання певних завдань на основі спільності інтересів та законодавчо або іншим чином встановлених правил і процедур (громадська організація, релігійна, благодійна, комерційна тощо); об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій і т. ін.; державна, партійна, громадська і т. ін. установа [18, с. 739].

На нашу думку, для формування комплексного розуміння фінансів необхідно користуватися принципом субсидіарності, що дозволить уникнути плутанини та дозволить виокремити основні аспекти фінансових явищ, які є предметом вивчення не тільки фінансової науки, а й економічної теорії та публічного права. До основних актуальних аспектів, які дозволяють здійснити економіко-прикладну фіксацію «фінансів» в правовому полі України, виходячи з нашого аналізу та суджень, можна віднести:

– «розподіл», який нерозривно пов'язаний з формуванням (підставою), перерозподілом (наслідком), використанням (реалізацією мети, досягнення цілі, інтересу);

– «відносини», які, на нашу думку, мають імпліцитний чи експліцитний правовий характер, а не фіксований в чинному законодавстві. Це дозволить виявляти нові фінансові явища та імплементувати їх в правове поле, оминати сталого стану системи управління фінансовою діяльністю;

– «капітал», як економічною категорією, яка недооцінена в сучасній науці та законодавстві. Адже йому притаманні властивості самовідтворення, що дозволяє оцінювати ефективність життєдіяльності суспільства. Фонди грошових коштів не володіють такою

характеристикою, а фінансові ресурси, на наше переконання, є фондами грошових коштів, які формуються в процесі розподільчих відносин. Отже, виникає дискусійна складова категорій, які описують «ціль» та «наслідок» в науковій ретроспективі;

– «мета», що несе семантичну суб'єктність та залежить від деталізації фінансів як категорії.

Висновки. Фінансові категорії дозволяють вченим та спеціалістам підвищувати ефективність взаємодії в межах суспільства. Але, на наше глибоке переконання, імплементавані категорії, в профільні науки та право, з часом створюють перешкоди для системного повноцінного дослідження істинності явищ. Це може створити передумови для погіршення взаємодії між членами соціуму, формує зростання рівня помилок в теоретико-прикладній діяльності, сприяє деградації компетенції. Необхідне комплексне переосмислення категоріального апарату системи знань, зокрема фінансової науки, та переоцінка наукового

доробку шляхом виявлення актуальної іманентності наукових дефініцій.

За результатами нашого наукового дослідження категорії «фінанси», за допомогою наукових здобутків в сфері фінансового права, виявлено іманентність зазначеної категорії та запропоновано формувати її логічно-семантичний конструкт через такі визначені комплікативні аспекти, як розподіл, відносини, капітал, мета. Це дозволить уникнути плутанини в категоріальному апараті та сприятиме підвищенню ефективності інституту права. Правоцентричність фінансових процесів в науці, на нашу думку, зосереджує увагу науковців виключно на «визнаній» частині фінансових відносин, не сприяє ідентифікації імпліцитних економічних явищ, формує передумови для переоцінки наукового доробку. На наш погляд субсидіарність, як інструмент формування семантичної наукової матриці категорії «фінанси», дозволить об'єднати результати досліджень вчених та сформувані єдине прийнятне визначення зазначеної дефініції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василик О. Д. Теорія фінансів. Київ : НІОС, 2000. 416 с.
2. Вдовенко С. М., Шульга Ю. В. Проблеми та перспективи формування сучасної системи публічних фінансів в Україні. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2012. № 2 (14). С. 166–170.
3. Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Вид-во "Юридична думка", 2012. 1020 с.
4. Волощук, М. Г. Фінансове право [Текст] : навч. посіб. / М.Г. Волощук, Т.О. Карабін, М.В. Менджул. Вид. 3-тє, допов. та перероб. Ужгород : Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
5. Габович, О., Кузнецов, В. (2022). Огляд сучасної філософії науки. *Філософська думка*. 2022. № 1. С. 115–133. DOI: <https://doi.org/10.15407/fd2022.01.115>
6. Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 3 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр "Академія", 2002. – 952 с.
7. Зюнькін А. Г. Фінансове право: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 4-те вид., допов. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. 568 с.
8. Клімова С. М. Управління публічними фінансами як складова реформи державного управління в Україні. *Держава та регіони. Серія : Право*. 2016. № 3 (53). С. 84–89.
9. Кнейслер О. В., Налукова Н. І. Фінансове адміністрування і менеджмент у системі управління фінансами суб'єктів господарювання. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія»*. 2013. Вип. 24. С. 169–173.
10. Ковальчук А. Фінансове право: проблеми утвердження та ефективного застосування. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 10–16.
11. Куценко Т.Ф. Публічні фінанси в Україні: зміст та структура з урахуванням сучасних тенденцій розвитку. *Економіка та держава*. 2016. № 6. С. 62–66.
12. Латковська Т., Сідор М., Голоядова Т. Фінансове право : навч.-метод. посіб. (для здобувачів вищої освіти). 2-ге вид., доопр. і доп. Одеса : Фенікс, 2023. 140 с.
13. Нечай А. А. Правові проблеми регулювання публічних видатків у державі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юридичних наук. Київ, 2005. 45 с.
14. Ніщимна С. О. Принципи публічної фінансової діяльності в бюджетній сфері : дис. ... на здобуття наук. ступеня доктора юридичних наук. Київ, 2014. 411 с.
15. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с.
16. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Генеза, 2004. 736 с.

17. Пришва Н. Ю. Публічні доходи: поняття та особливості правового регулювання. Київ : КНТ, 2008. 200 с.
18. Словник української мови: в 11 т. / Редкол.: І. К. Білодід (голова) та інші; Акад. наук Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Том 5. 1974. 840 с.
19. Ткачук А. Ф. Законодавство для третього сектору: необхідність та перспектива змін. Київ : Ін-т громадянського суспільства, 2002. 32 с.
20. Третій сектор в Україні: проблеми становлення [Текст] / М. Ф. Шевченко [та ін.]; ред. М. М. Ілляш; Український ін-т соціальних досліджень. Київ : Український ін-т соціальних досліджень, 2001. 170 с.
21. Філіпенко Т. В., Філіпенко А. С. Фінансове право у схемах : навчально-методичний посібник. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2018. 150 с.
22. Фінанси : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, 2012. 687 с.
23. Фінансове право : конспект лекцій / укладач М. В. Плотнікова. Суми : Сумський державний університет, 2019. 253 с.
24. Фінансове право : навч. посіб. / за ред. М. П. Кучерявенка. Харків : Право, 2010. 288 с.
25. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки та О. П. Гетманець ; Ю. М. Жорнокуй, О. В. Кашкар'ова, Т. В. Колесник та інші. Харків : Екограф, 2015 500 с.
26. Фінансове право : підручник / за заг. ред. О. П. Гетманець ; [Бандурка О. М., Гетманець О. П., Жорнокуй Ю. М. та ін.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 392 с.
27. Фінансове право України : навч. посіб. : за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу / Мін-во освіти і науки України, Науково-дослідний ін-т фінансового права ; ред. Л. К. Воронова. Київ : Правова єдність, 2009. 395 с.
28. Фінансове право України: навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях) / К. А. Гурковська, О. Б. Мороз, Ю. С. Назар, Л. М. Сукмановська. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 308 с.
29. Фінансове право України: навчальний посібник / [М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський]. Львів : СПОЛОМ, 2022. 394 с.

REFERENCES:

1. Vasuluk O. D. (2000) *Teoria finansiv* [Theory of finance], Kyiv, NIOS. (in Ukrainian)
2. Vdovenko, S. M. & Shul'ha, Yu. V. (2012) «Problems and prospects of formation of a modern public finance system in Ukraine», *Naukovyy visnyk CHDIEU*, no. 2 (14), pp. 166–170.
3. Shemshuchenko, Yu. S. (2012) *Velykyj entsyklopedychnyj iurydychnyj slovnyk* [Great Encyclopedic Dictionary of Law], 2nd ed, Yurydychna dumka, Kyiv, Ukraine.
4. Voloschuk M. V. (2017) *Finansove pravo* [Finance law], Uzgorod, VOG (in Ukrainian)
5. Gabovich, O., & Kuznetsov, V. (2022). Overview of modern philosophy of science : logic, methodology and philosophy of science. *Filosofska Dumka*, (2), 137–154. DOI: <https://doi.org/10.15407/fd2022.02.137>
6. Mochernyj, S. V. (2002) *Ekonomichna entsyklopediia u 3 tomakh* [Ekonomichna encyclopedia], T. 3, Vydavnychyj tsentr "Akademii", Kyiv, Ukraine.
7. Zyunkin A.G. (2008) *Finansove pravo* [Finance law], Kyiv, DP «VD Personal»/ (in Ukrainian)
8. Klimova, S. M. (2016) «Public finance management as a component of public administration reform in Ukraine», *Derzhava ta rehiony*, no. 3 (53), pp. 84–89.
9. Kneysler, O. V. & Nalukova, N. I. (2013) «Financial administration and management in the financial management system of business entities», *Naukovi zapysky Nats. un-tu «Ostroz'ka akademiya»*. Vol. 24, pp. 169–173.
10. Koval'chuk, A. (2017) «Financial law: problems of approval and effective application», *Publichne pravo*, no. 1 (25), pp. 10–16.
11. Kutsenko, T. F. (2016) «Public Finance in Ukraine: Content and Structure with Current Trends», *Ekonomika ta derzhava*, no. 6, pp. 62–66.
12. Latkovska T., Sidor M., Goloyadova T. *Finansove pravo* (2023) [Finance law], Odessa, Fenix (in Ukrainian)
13. Nechay, A. A. (2005) *Pravovi problemy rehulyuvannya publichnykh vydatkiv u derzhavi: avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata yurydychnykh nauk* [Legal problems of regulation of public expenditures in the state], Kyiv.
14. Nishchymna, S. O. (2014) *Pryntsypy publichnoyi finansovoyi diyal'nosti v byudzhethniy sferi: dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya doktora yurydychnykh nauk* [Principles of public financial activity in the public sector], Kyiv.
15. Oparin V.M. (2002) *Finansu* [Finances], Kyiv, KNEU. (in Ukrainian)
16. Shemshuchenko V. D., Babkina V. P., Gorbatenko V. P. (2004) *Politologichnyy entcuklopedychnyy slovnyk* [Political science encyclopedic dictionary], Kyiv, Geneza. (in Ukrainian)

17. Pryshva, N. Yu. (2008) Publichni dokhody: ponyattya ta osoblyvosti pravovoho rehulyuvannya [Public revenues: concepts and features of legal regulation], KNT, Kyiv.
18. Shemshuchenko, Yu. S. Babkin, V. D. Horbatenko, V. P. (2004) Politolohichnyj entsyklopedychnyj slovnyk [Political Science Encyclopedic Dictionary], 2nd ed, Heneza, Kyiv, Ukraine.
19. Tkachuk, A. F. (2002) Zakonodavstvo dlia tret'oho sektoru: neobkhidnist' ta perspektyva zmin [Legislation for the third sector, and the need to change perspective], In-t hromadians'koho susp-va, Kyiv, Ukraine.
20. Shevchenko, M. F. (2001) Tretij sektor v Ukraini: problemy stanovlennia [The third sector in Ukraine: Problems of Establishment], Ukrains'kyj in-t sotsial'nykh doslidzhen', Kyiv, Ukraine.
21. Filipenko T. V., Filipenko A. S. (2018) Finansove pravo u schemah [Financial law in schemes], Kruvuy Rig, DYUI MVS Ukraine (in Ukrainian)
22. Yuriy S. I., Fedosov V. M. (2002) Finansy [Finances], Kyiv. (in Ukrainian)
23. Plotnikova M. V. (2019) Finansove pravo [Finance law], Symu, SDU. (in Ukrainian)
24. Kycheryavenko M. P. (2010) Finansove pravo [Finance law], Kharkiv, Pravo. (in Ukrainian)
25. Bandyrka O. M., Getmanets O. P., Ghornokyy O. V. (2015) Finansove pravo [Finance law], Kharkiv, Ekograf. (in Ukrainian)
26. Getmanets O. P., Bandyrka O. M., Ghornokyy O. V. (2017) Finansove pravo [Finance law], Uzgorod, VOG. (in Ukrainian)
27. Voronova L. K. (2009) Finansove pravo Ukrainu [Financial law of Ukraine], Kyiv, Naukovo-doslidnuy instytut finansovogo prava. (in Ukrainian)
28. Ghyrkovska K. A., Moroz O. B., Nazar Yu. S. (2016) Finansove pravo Ukrainu [Financial law of Ukraine], Lviv, LvDUVS. (in Ukrainian)
29. Kovaliv M. V., Yesimov S. S., Protss I. M. (2022) Finansove pravo Ukrainu [Financial law of Ukraine], Lviv, SPOLOM. (in Ukrainian)